

Palliatief Netwerk
Salland

palliatieve sedatie

gericht op het verlichten van lijden
in de laatste levensfase

Bij mensen in de laatste levensfase zijn pijn, angst, benauwdheid en ongemak soms niet meer te behandelen. Als de levensverwachting twee weken of korter is en de klachten niet op een andere manier verminderd kunnen worden kan palliatieve sedatie worden toegepast.

Wat is palliatieve sedatie?

Palliatieve sedatie is het opzettelijk verlagen van het bewustzijn van een patiënt in de laatste levensfase. Het doel is niet om het leven van de patiënt te beëindigen of te bekorten, maar om rust rond het sterfbed te creëren. Palliatieve sedatie verlicht lijden in de laatste levensfase, en kan blijvend (tot aan de dood) of tijdelijk (bijvoorbeeld alleen 's nachts of bij ernstige benauwdheid) worden toegepast. De sedatie kan diep (de patiënt is in coma en reageert niet) of oppervlakkig zijn (de patiënt doezelt en is soms even wakker).

Voorwaarden

Voordat de sedatie uitgevoerd mag worden moet er aan twee belangrijke voorwaarden zijn voldaan:

1. Er is sprake van klachten die (gezamenlijk) ondragelijk lijden veroorzaken en niet op een andere manier verlicht kunnen worden. Ondragelijke pijn, benauwdheid en delier (onrust en verwardheid) zijn de meest voorkomende redenen om met palliatieve sedatie te beginnen.
2. De patiënt bevindt zich in de stervensfase; de levensverwachting is enkele dagen tot maximaal twee weken.

Het besluit om sedatie toe te passen is een medische beslissing die gebonden is aan richtlijnen en zorgvuldigheidseisen.

Voorbereiding

Na overleg met de patiënt, de betrokken familie, behandelend arts en verpleegkundige wordt een moment afgesproken waarop de sedatie start. De patiënt zal dit moment veelal zelf aangeven.

Als met de sedatie wordt gestart, kan de patiënt in slaap vallen. Zorg er daarom voor dat de patiënt alles heeft gezegd wat hij of zij wilde zeggen en afscheid heeft genomen. Wanneer de patiënt de ziekenzalving wil ontvangen, bediend wil worden of een gesprek wil aangaan met een geestelijke, moet dit vóór het sederen gebeuren.

Soms kunnen de klachten ineens snel verergeren en ontstaat er een soort noodsituatie, waarbij de arts in het belang van de patiënt snel moet handelen. Het is goed om te overwegen of zo'n situatie te verwachten valt en om te bespreken hoe dan te handelen.

Hoe wordt palliatieve sedatie uitgevoerd?

Het in slaap brengen gebeurt door middel van een slaapmiddel (midazolam), vaak in combinatie met een pijnstillend middel (morfine). Dit laatste omdat pijn vrijwel altijd een rol speelt of gaat spelen. Pijn kan veroorzaakt worden door de ziekte, maar bijvoorbeeld ook als gevolg van het stilliggen.

De verpleegkundige plaatst een infuusnaaldje, meestal onder de huid of in een ader. Op het naaldje wordt een pompje aangesloten met daarin de medicatie. Er kan besloten worden de pomp zo in te stellen dat het mogelijk is een extra 'dosis' te geven. Dit kan door de familie of door de verpleegkundige worden gedaan.

Wanneer het naaldje met pomp en medicatie zijn geplaatst, zal de patiënt gaan slapen. Het is de bedoeling dat klachten zoals benauwdheid, pijn en onrust afnemen. Soms is de patiënt niet direct of volledig in slaap. Dit is normaal, want niet iedereen reageert hetzelfde op slaapmedicatie. Een rustige omgeving is belangrijk. Mogelijk wordt de patiënt na een tijd weer wakker. Als dit wakker zijn voor de patiënt niet comfortabel is, dan kan de medicatie worden aangepast. Tijdens de sedatie komt de verpleegkundige of de behandelend arts dagelijks op bezoek.

Veranderingen tijdens de sedatie

Wanneer de patiënt in slaap wordt gebracht, kunnen veranderingen optreden in de situatie. Dit wordt veroorzaakt door de medicatie en de algehele situatie van de patiënt. Als de conditie van de patiënt verandert, of als de familie of mantelzorger hier onzeker of angstig over is, dan kunnen zij 24 uur per dag contact opnemen met de dienstdoende verpleegkundige of arts. Uiteindelijk zal de patiënt in de slaap overlijden. Vragen hierover kunnen besproken worden met de verpleegkundige of arts. Zij kunnen ook vertellen wat er in deze situatie gedaan moet worden.

VERANDERINGEN TIJDENS DE SEDATIE

- De patiënt gaat transpireren. Dit kan komen door de medicatie. Regelmatig opfrissen met een nat washandje is helpend.
- Slapen met de mond open. Mondverzorging kan geboden worden door de mond (tong en wangen) vochtig te houden met een nat gaasje of met een verstuiver of plantenspuitje. De lippen worden vet gehouden door een lippenstift met vaseline.
- De ademhaling verandert. Vaak gaat de patiënt dieper of onregelmatig ademen. Soms treden lange pauzes tussen de inaderingen op. Oorzaak is de medicatie en de rust die hierdoor optreedt. Het is ook een onderdeel van het stervensproces. Behalve onregelmatig kan de ademhaling ook reutelend worden. Dat is een naar gehoor, maar het heeft niets met stikken of benauwdheid te maken. Soms helpt het om de patiënt in een andere houding te leggen, bijvoorbeeld op de zij.
- Veranderingen in de urineproductie. De patiënt drinkt niet meer, dus plast minder.

Omdat de patiënt slaapt kan hij/zij nauwelijks aangeven te moeten plassen. Er kan incontinentiemateriaal gebruikt worden in de vorm van een onderlegger. Soms wordt iemand onrustig doordat hij/zij wil plassen, maar dat niet kan.

Dan kan worden besloten een blaaskatheter in te brengen.

- De patiënt wordt onrustig, wakker, opent de ogen of beweegt ongecontroleerd armen en benen. Het kan zijn dat de patiënt onvoldoende in slaap is of went aan de slaapmedicatie. Mogelijk moet de medicatie aangepast worden. Dit gebeurt in overleg met de verpleegkundige en arts.
- Tijdens verzorgende handelingen, zoals het wassen, kan de patiënt reageren door de ogen te openen of te kreunen. Vaak heeft de patiënt echter geen last van de verzorging. Als dit wel zo lijkt te zijn, dan moet dit besproken worden met de verpleegkundige. Eventueel kan de medicatie worden aangepast.

Palliatief Netwerk
Salland

Altijd zal sterven pijn doen.
Niet altijd het sterven zelf,
maar het weet hebben van sterven.

Het weten
dat je afgesneden zult worden
van de levensboom.

Het weten
dat je dingen niet voltooid zult zien.

Naar Marinus van den Berg

www.pnsalland.nl